FREDU AZZOPARDI
WISTIN CAMILLERI

Il-Protagonisti tal-istatwa u l-kolonna tas-Sagra Familja

kitba ta' Melvin Calleja

Fredu Azzopardi (1881-1949)

Fredu twieled il-Belt, ġej minn familja ta' l-arġentiera, iżda hu għażel li jitgħallem l-iskultura fl-injam, ġebel u pasta fl-iskola ta' l-arti li fetħet fil-Belt fl-1894 taħt is-surmast Vincenzo Cardona, skultur Taljan.

Meta żżeweġ mar joqgħod l-Imsida, fejn qatta' ħajtu f'xogħol iebes tal-arti, minħabba li kien żmien ta' ftit xogħol. Waqt li kien qiegħed jaħdem fit-teatru Orfeo il-Gżira fuq id-dekorazzjoni bil-pasta, Fredu waqa' mil-armar għoli tlett sulari waqt li kien qed jaħdem l-ornat ta' fuq il-palk. Fredu qal li kien miraklu ta' San Ġużepp li baqa' ħaj u ma ġralu xejn, aktarx minħabba li ġie fuq manzell ġir u ramel. Meta ġara dan l-incident Fredu kellu madwar 50 sena iżda ħareġ jiġri qisu ġurdien miksi bit-trab u l-ġir. Fredu kien devot kbir ta' San Ġużepp u kien jaħdem ħafna drabi bla ħlas l-armar għat-triqat tal-festa tal-qaddis ġo l-Imsida.

Skultura magħmula minn Fredu Azzopardi f'xelter ġo l-Imsida waqt li kien jistkenn matul il-gwerra.

Wieħed mix-xogħlijiet tiegħu hi l-kuruna li tintrama fuq il-mant ta' l-istatwa tal-qaddis fil-Knisja ta' l-Imsida u anke l-iskultura fil-ġebel. Hu ħadem fid-dekorazzjoni tad-Dragunara, fil-Palazz taċ-Ċisk in-Naxxar, iżda l-aħjar xogħol li għamel kien ritratt bassoriliev ta' Lord Kitcher fl-injam. Fredu kien jinqala' għar-ritratti. Fit-teatru Orfeo għandu l-bust maħdum fil-pasta li juru mużiċisti Maltin. Kienet biċċa xogħol kbira għax ħadimhom minn ritratti antiki żgħar qodma u ta' valur patrijottiku u storiku. Dawn ħaqqhom jiġu mħarsa tajjeb bħala monument, li daħal għalih Fredu Azzopardi, xogħol iebes, li għamlu b' imħabba għal arti u l-istorja aktar milli bil-ħila ta' idejh.

Għall-Kalkara, fl-1921, Fredu kien ħadem l-ewwel Sagra Familja fil-kartapesta, iżda din ma kienetx ingħoġbot. Għalhekk is-sena ta' wara huwa ħadem l-iskultura fl-injam tal-kolonna tal-istess statwa, fosthom il-panewijiet li juru mumenti mill-ħajja ta' San Ġużepp.

Wistin Camilleri (1885-1979)

Wistin Camilleri kien skultur Għawdxi li għamel il-biċċa l-kbira ta' ħajtu jaħdem f'Għawdex, iżda qatta' żmien twil f'Malta sakemm tgħallem jidisinja taħt il-pitturi Ġużè Calì fil-Belt Valletta u Lazzru Pisani ġewwa l-Kottonera. Hu ukoll tgħallem kif isiru l-istatwi tal-kartapesta min Karlu Darmanin u Ċensu Cremona li f'dawk iż- żminijiet kienu l-aqwa statwarji ġo pajjiżna. Id-divertiment tiegħu sa min ċkunitu kien li jdur il-knejjes ta' Malta, jara xogħolijiet li saru fil-bini, fl-iskultura u fil-pitturi minn żmien għal żmien.

Wistin kien ħaddiem inteliġenti ħafna, ħabrieki u ma jaqta' qalbu minn xejn. Xi drabi kien ukoll prużuntuż, dan narawh meta xi drabi kien saħansitra jindaħal biex jirrestawra xi kwadri antiki li f' dan il-qasam ma kien jifhem xejn. Iżda jekk f' dan il-qasam ma kienx jifhem ma jistax

(ikompli f'paġna 118)

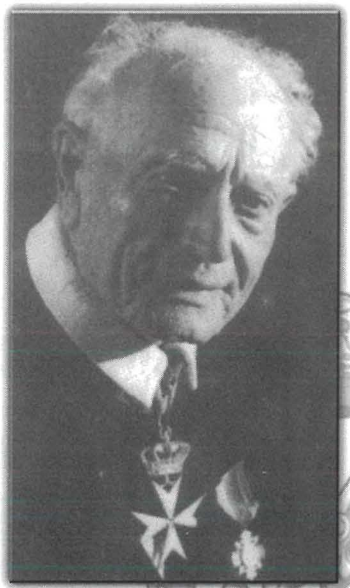

Wistin Camilleri

Kif intemmet din il-parti tal-inawgurazzjoni tal-website li ntlaqgħet b'applaws kbir, tkompla l-programm mużikali. Fit-tieni parti ta' dan il-programm indaqqu dawn il-bċejjeċ mużikali:

Memory from Cats	A. Lloyd Weber
Granada	A. Gustin Lara
Without Love	T. Jones
Hard to Say I'm Sorry	D. Foster
Tarantella Festival	G. B. De Curtis
In the Mood	J. Garland
Tico Tico	N. Iwai
I Will Survive	F. Perreri
Bohemian Rhapsody	F. Mercury

L-udjenza preżenti dehret li apprezzat ħafna dan il-kunċert, mhux biss minħabba l-preżenza qawwija, iżda wkoll mill-kummenti pożittivi li kien hemm hekk kif spiċċa l-kunċert.

Dan il-programm kien ukoll imtella' mill-Kummissjoni Banda li fil-fehma tagħha jidher li eżekuzzjoni wara l-oħra l-*brass band* qegħda dejjem tissoda.

F'dan iż-żewġ programmi jkun hemm ħafna preparamenti minn qabel u ta' dan nirringrazzjaw lil kull min jagħti sehmu. Fil-fatt id-diskussjonijiet mal-management tal-lukandi jkunu saru minn ħafna żmien qabel.

Il-Bord Editorjali jieħu ħsieb li jippubblika fuljett għall-okkażjoni sabiex wieħed ikun jista' jsegwi aħjar il-mużika li tkun qed tindaqq.

Sabiex dawn il-programmi jirnexxu hemm bżonn ukoll ħafna finanzi u fondi. Dawn jiġu permezz ta' sponsors li minn hawn nirringrazzjawhom, u wkoll

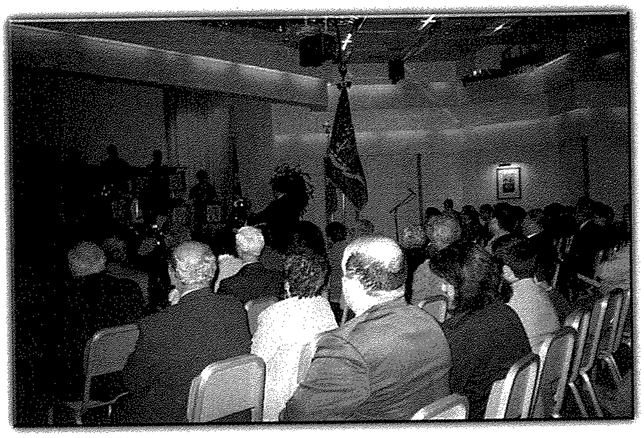

L-udjenza preżenti waqt it-tieni parti tal-kunċert li s-Sagra Familja Brass Band tellgħet ġewwa s-Sol Suncrest, il-Qawra.

permezz tal-ħidma bla waqfien tal-Kummissjoni Banda. Kieku ma jkunx għal dan il-volontarjat diffiċli biex jiġu mtella' programmi ta' dan il-livell.

Fl-aħħar tajjeb li wieħed ifaħħar ukoll lill-bandisti li jattendu ta' spiss għall-kunċerti li jsiru fis-Sala Ċentinarja tal-każin tagħna sabiex jipperfezzjonaw id-daqq tagħhom.

Ma nkunx qiegħed niftaħar jekk ngħid li għal raħal żgħir bħal tagħna l-*brass band* hija unur u sodisfazzjon li dejjem qed jikber matul iż-żmien.

Bir-ritmu li qbadna f'dan ir-rigward naslu biex inkomplu naraw iżjed kunċerti u programmi ta' dawn ix-xorta f'diversi swali madwar Malta. Grazzi lilkom kollha li attendejtu u nħeġġukom biex tkomplu tattendu għal kull eżekuzzjoni ta' din il-*brass band* ewlenija. Għalhekk inħeġġukom biex nhar it-Tlieta 6 ta' Lulju tingħaqdu magħna wkoll fil-kunċert li ser jittella' fi Pjazza Sagra Familja.

(ikompli minn paġna 113)
jingħad l-istess għall-qasam ta' l-iskultura fil-kartapesta. Camilleri ħadem mijiet ta' statwi f' Malta u kemm f' Għawdex. L-aħjar opri tiegħu jidhru fil-kurċifissi ta' daqs naturali li kien jaħdem. Tista' tgħid li kważi f'kull dar jew qasam tas-soċjeta tal-Mużew hemm kurċifiss li nħadem minn Camilleri. L-istatwi tiegħu jingħarfu ħafna mill-uċuħ tagħhom għax kellhom karattru speċjali.

Wistin kien baqa' bla tfal mill-ewwel żwieġ li kellu, iżda fit-tieni żwieġ kellu tliet itfal li minnhom ħarġu tliett artisti tista' tgħid aqwa minn missierhom. Huma jġibu kunjom ommhom ma dak ta' missierhom u jissejħu Camilleri Cauchi. Dawn huma Fredu u Michael li huma statwarji kif ukoll Pawlu li hu wieħed mill-aqwa pitturi li hawn ġo pajjiżna.

Wistin Camilleri kien bniedem twil u b' saħħtu ħafna, għalhekk kien kapaċi jaħdem ukoll statwi fil-ġebel u fis-siment. Dan narawh fl-istatwi li għamel, fosthom dik ta' Kristu Salvatur fuq il-quċċata ta' l-għolja li tħares fuq il-port ta' Marsalforn. Hu gie mogħti l-midalja *Pro Ecclesia et Pontefice* u xi unuri oħra għall-ħafna xogħol li ħadem fil-knejjes.

Fl-1921 ġie mqabbad minn Circolo San Giuseppe biex jaħdem l-istatwa titulari ta' San Ġużepp li ħarġitlu sabiħa ferm tant li rebaħ xi unuri internazzjonali biha. Iktar tard ħadem ukoll statwa tas-Sagra Familja. Sfortunatament dawn iż-żewġ opri ġew meqruda bil-gwerra. Iżda fl-1945 ħadem l-istatwa preżenti tas-Sagra Familja li ċertament turi l-kapaċitajiet kollha ta' dan l-artist, hekk kif juri r-ritorn lura mill-Eġittu.